

DR. BODZÁSI BALÁZS
közjegyző, egyetemi docens,
Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
Polgári Jogi Tanszék

AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG FOGYASZTÓI HITELMEGÁLLAPODÁSOKAT ÉRINTŐ LEGÚJABB DÖNTÉSEIRŐL

<https://doi.org/10.61382/MJE-Ertekezések.2024.Bodzasi.55>

Összefoglaló

A fogyasztói hitelszerződések szabályozása az Európai Unión belül a fogyasztóvédelmi magánjog egyik legrészletesebb és legnagyobb múltra visszatekintő területe. Figyelemmel arra, hogy 2023. október 18-án megszületett a fogyasztói hitelmegállapodásokról szóló 2023/2225 irányelv, nagy jelentőséggel bír az Európai Unió Bírósága hatályos irányelvek alapján kialakított gyakorlatának az ismerete. A Bíróság ugyanis jelentős mértékben felülírja a tagállamok magánjogi szabályozását, azoktól teljesen idegen megoldásokat kialakítva.

A tanulmány azokat a fontosabb bírósági döntéseket mutatja be, amelyek az utóbbi egy évben születtek és ezekből vonj le a magyar jogra vonatkozó következtetéseket.

Kulcsszavak: fogyasztói hitelmegállapodások; elévülési idő kezdete; teljes hiteldíjmutató; hitelképesség vizsgálata; kölcsönszerződés semmissége; fogyasztót megillető visszatérítési igény.

1. A fogyasztói hitelszerződések joga

A fogyasztói hitel- és kölcsönszerződések jogi szabályozása a fogyasztóvédelmi magánjognak az Európai Unión belül az egyik legnagyobb múltra visszatekintő területe. Az első irányelv, amely ezt a területet érintette, 1987-ben született. Időközben pedig már a hatályos irányelv (2008/48/EK irányelv) helyébe lépő új direkt-

tíva is napvilágot látott.¹ Erre, valamint az új irányelv magyar jogba történő átültetésére tekintettel is fontos és indokolt az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) azon határozatainak az ismerete, amelyek a hatályos irányelvek értelmezésére vonatkozóan az utóbbi években születtek. A más tagállami bíróságok által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásokban született EUB-döntésekből természetesen nem következik az, hogy a magyar jog egy adott megoldása vagy jogkövetkezménye nem felel meg a vizsgált uniós irányelvnek. Arra azonban lehet következtetni, hogy hasonló tényállás mellett, egy magyar bíróság által kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB valószínűleg milyen döntést hozna. Az uniós irányelvek értelmezésére vonatkozó európai bírósági gyakorlat ismerete tehát a magyar jogászok számára sem szükségtelen.

Ez a rövid áttekintés az utóbbi egy évben született EUB-döntések közül mutat be néhányat és ezekhez kapcsolódóan vet fel olyan kérdéseket, amelyekkel a hazai jogirodalom – ismereteink szerint – részletesebben még nem foglalkozott.

2. Az elévüléshez kapcsolódó kérdések

Az elévülés intézményét a vizsgált uniós irányelvek nem érintik, így speciális elévülési időt sem határoznak meg. Az EUB döntéseiben azonban merültek fel elévülést érintő kérdések, elsősorban a tisztességtelen szerződési feltételek alapján a fogyasztó által korábban megfizetett költségek, díjak visszatérítésére vonatkozóan.

2.1. Az elévülés kezdő időpontjának meghatározása a C-28/22. sz. ügyben

Az alapeljárás felperesei, TL és WE 2007. szeptember 7-én lengyel zlotyban nyilvántartott és svájci frankhoz kötött jelzáloghitel-szerződést (a továbbiakban: kölcsönszerződés) kötöttek egy bankkal, amelynek jogutódja a Getin Noble Bank. E szerződés alapján a lengyel zlotyban felhasznált kölcsön összegét svájci frankban kifejezett összegre váltották át. TL és WE köteles volt a havi törlesztőrészleteket a svájci frankban kifejezett havi törlesztőrészleteknek megfelelő összegben, lengyel zlotyban megfizetni.

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2225. irányelve (2023. október 18.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 2008/48/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről. Az új irányelv alapján elfogadott tagállami rendelkezéseket 2026. november 20-ától kezdődően kell alkalmazni. Az irányelv szövege magyar nyelven itt érhető el: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302225

2017. július 27-én TL és WE panaszt nyújtott be a Getin Noble Bankhoz, amelyben azt állították, hogy az átváltásra vonatkozó kikötések tisztességtelenek, és azt kérték e banktól, hogy fizesse vissza számukra a havi törlesztőrészleteket, amelyeket e kikötések alapján már megfizettek a Getin Noble Banknak.

2017. szeptember 28-én TL és WE keresetet indított egyrészt arra hivatkozva, hogy az átváltásra vonatkozó kikötések jogellenesek, másrészt pedig, hogy a kölcsönszerződés semmis. Az eljáró bíróság 2021. november 19-ei közbenső ítélettel a kölcsönszerződést semmisnek nyilvánította.

A Getin Noble Bank álláspontja szerint a bank mindaddig gyakorolhatja a felperesek részére visszatérítendő szolgáltatásokra vonatkozó visszatartási jogát, amíg a felperesek nem ajánlják fel a bank által nyújtott szolgáltatások – vagyis a kölcsönszerződés alapján a bank által rendelkezésükre bocsátott kölcsönösszeg – visszatérítését.

Kérdésként merült fel azonban, hogy a banknak a kölcsönösszeg visszatérítése iránti követelése elévült-e már. A felperesek azt állították, hogy a bank követeléseinek elévülési ideje azon a napon kezdődött, amikor a Getin Noble Bank megkapta a TL és WE által 2017. július 27-én a banknak benyújtott panaszt, vagy amikor a felperesek keresetét a bankkal közölték. A felperesek szerint mivel e két esemény 2017-ben történt, ezek a követelések 2020-ban elévültek. A lengyel polgári törvénykönyv 118. cikkére hivatkoztak, amely szerint az időszakos szolgáltatásokra vonatkozó követelések és gazdasági tevékenység gyakorlásával összefüggő követelések esetében az elévülési idő 3 év.

A bank ezzel szemben azt állította, hogy a követeléseinek elévülési ideje még nem kezdődött meg. Álláspontja szerint ez a határidő attól az időponttól kezdődik, amikor az átváltásra vonatkozó kikötések alkalmazhatóságával és a kölcsönszerződés érvényességével kapcsolatos jogvitában a bíróság jogerős határozatot hozott.

Mindezek alapján az eljáró lengyel bíróság – miután nem volt számára egyértelmű, hogy az elévülési idők mely időpontban kezdődnek, valamint, hogy a 93/13. irányelv hatással van-e az elévülési időkre vonatkozó lengyel jogszabályokra – az alapeljárást felfüggesztette és előzetes döntéshozatal céljából több kérdést is az EUB elé terjesztett.

Kérdésként tette fel többek között azt, hogy a 93/13. irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvével összefüggésben úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes a nemzeti jog olyan értelmezése, amely szerint az eladó vagy szolgáltató által a fogyasztóval kötött jelzáloghitel-szerződésnek az e szerződésben foglalt tisztességtelen feltételek miatti semmissé nyilvánítását követően az ezen eladót vagy szolgáltatót az említett szerződés semmisségéből eredően megillető követelések elévülési ideje kizárólag attól az időponttól kezdődik, amikor e szerződés véglegesen hatálytalanná válik,

míg az e fogyasztót az ugyanezen szerződés semmisségéből eredően megillető követelések elévülési ideje attól az időponttól kezdődik, amikor a fogyasztó a semmisséget eredményező kikötés tisztességtelen jellegéről tudomást szerzett vagy arról észszerűen tudomást kellett volna szereznie.

Ez a kérdés tehát a lengyel jog által az eladók vagy szolgáltatók, illetve a fogyasztók számára előírt jogorvoslati lehetőségek esetleges aszimmetriájára irányult, amely az ezen szerződésbe foglalt tisztességtelen feltételek fennállása miatti semmisségéből eredő megtérítés iránti igények elévülési idejének (eltérő) időpontjaira vonatkozik.

Az EUB ítélete – utalva a főtanácsnoknak a C-616/18. és a C/679/18. számú ügyben tett indítványára – kitér arra, hogy az eladók vagy szolgáltatók, valamint a fogyasztók számára előírt különböző nemzeti elévülési idők aszimmetriát teremtenek a jogorvoslati lehetőségek tekintetében, ami veszélyeztetheti a 93/13. irányelv által előírt védelem hatékonyságát.² Ennek alapján pedig az EUB szerint az a helyzet, amikor a fogyasztónak a jelzáloghitel-szerződés semmisségéből eredő követeléseire vonatkozó elévülési idő azelőtt kezdődik, hogy a bíróság megállapítja e szerződés jogerős hatálytalanságát³ – jóllehet e határidő nem jár le azelőtt, hogy e fogyasztó a jogairól tudomást szerzett volna, vagy azokról észszerűen tudomást szerezhetett volna –, miközben az eladó vagy szolgáltató megfelelő követeléseit tekintetében előírt elévülési idő abban az időpontban kezdődik, amikor e jogerős hatálytalanságot bíróság megállapítja, olyan mértékben aszimmetrikus, hogy az sértheti az említett fogyasztónak a 93/13. irányelvben biztosított védelmét.

Az EUB ezzel kapcsolatban azt is kiemelte, hogy a jogorvoslati lehetőségeknek ez a fajta aszimmetriája még inkább arra ösztönözheti az eladót vagy szolgáltatót, hogy a fogyasztó peren kívüli panaszát követően tétlen maradjon, vagy a tárgyalások elhúzásával meghosszabbítsa a peren kívüli szakaszt annak érdekében, hogy a fogyasztó követeléseinek elévülési ideje lejárjon, mivel egyrészt a saját követeléseit tekintetében az elévülési idő csak attól az időponttól kezdődik, amikor valamely bíróság megállapítja az érintett jelzáloghitel-szerződés hatálytalanságát,⁴ másrészt pedig a peren kívüli szakasz időtartama nincs hatással a fogyasztónak járó kamatokra. Az ilyen aszimmetria sértheti azt az elrettentő hatást, amelyet a 93/13.

² Az ítélet arra nem tér ki, de az EUB nyilván arra az esetre utal, amikor a fogyasztót megillető igények elévülési ideje korábban kezdődik, mint az eladót vagy szolgáltatót megillető igények elévülési ideje. Azonban a fordított helyzet is előfordulhat, amelyre a 2.4. pontban térünk ki.

³ A magyar polgári jog terminológiája szerint ez alatt a kifejezés alatt nem „jogerős hatálytalanságot”, hanem „jogerős érvénytelenséget” kell érteni, mivel a hatálytalanság feltételezi, hogy a szerződés érvényes. Ebben az esetben azonban a szerződés érvénytelen (semmis), ezért a hatálytalanság kérdése a magyar kötelmi jog alapján ilyen esetben fel sem merül. Erről lásd VÉKÁS LAJOS: *Szerződési jog. Általános rész.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016, 150.

⁴ Itt is az érvénytelenség és nem a hatálytalanság megállapításáról van szó.

irányelv 7. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 6. cikkének (1) bekezdése kívánt fűzni a fogyasztók és az eladók vagy szolgáltatók között megkötött szerződésekben foglalt kikötések tisztességtelen jellegének megállapításához.

Mindezek alapján az EUB az eljáró lengyel bíróság által feltett első és harmadik kérdésre azt a választ adta, hogy a 93/13. irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes a nemzeti jog olyan – bíróság általi – értelmezése, amely szerint az eladó vagy szolgáltató által a fogyasztóval kötött jelzáloghitel-szerződésnek az e szerződésben foglalt tisztességtelen feltételek miatti semmissé nyilvánítását követően az ezen eladót vagy szolgáltatót az említett szerződés semmisségéből eredően megillető követelések elévülési ideje kizárólag attól az időponttól kezdődik, amikor e szerződés véglegesen hatálytalanná válik, míg az e fogyasztót az ugyanezen szerződés semmisségéből eredően megillető követelések elévülési ideje attól az időponttól kezdődik, amikor a fogyasztó e semmisséget eredményező kikötés tisztességtelen jellegéről tudomást szerzett vagy arról észszerűen tudomást kellett volna szereznie.

Az EUB ebben az ítéletében tehát azt mondta ki, hogy a 93/13. irányelvvel ellentétes a tagállami jognak az az értelmezése, amely szerint egy semmis szerződési feltétel vagy egy semmis fogyasztói kölcsönszerződés alapján a hitelezőt megillető követelések elévülési ideje később veszi kezdetét, mint ugyanezen szerződés alapján a fogyasztót esetlegesen megillető követelések elévülési ideje.

2.2. Az elévülés kezdő időpontjának meghatározása a C-810/21-C/813/21. sz. egyesített ügyekben

Az elévülés kezdő időpontja meghatározásának kérdése a C-810/21 C/813/21. számú egyesített ügyekben (2024. január 25.) is felmerült.

Mindhárom alapeljárásban az adós felperesek a spanyol bankkal kötött fogyasztói kölcsönszerződésekbe foglalt azon feltétel megsemmisítése iránt nyújtottak be keresetet, amely szerint a kölcsönfelvevő köteles megfizetni a szóban forgó kölcsönszerződés megkötéséből eredő valamennyi költséget. Az alperes bankok mindhárom alapeljárásban vitatták a keresetet, arra hivatkozva, hogy a visszatérítés iránti igény elévült.⁵ Mindhárom alapeljárásban az elsőfokú bíróság elutasította a bankok által felhozott elévülési kifogást és a közjegyzői díj, a nyilvántartásba vételi díj, valamint az adminisztratív szolgáltatások költségei címén fizetett összegek

⁵ Mindhárom alapeljárásban a katalán polgári törvénykönyv (Ley del Código Civil de Cataluña) volt az irányadó, amelynek 121-20 cikke szerint az igények főszabály szerint 10 év alatt évülnek el.

visszatérítésére kötelezte a bankokat. A bankok fellebbezése alapján eljárt másodfokú bíróságnak merültek fel kétségei a fogyasztókat megillető visszatérítési igény elévülésének kezdő időpontjával kapcsolatban, ezért előzetes döntéshozatal céljából – az eljárások felfüggesztése mellett – az EUB-hoz fordult.

A kérdést előterjesztő spanyol bíróság kiemelte, hogy az alapeljárások tárgyát képező azon feltétel, amely a jelzáloghitel-szerződés megkötésének valamennyi költségét a kölcsönfelvevőre hárítja, az e költségekre vonatkozó utolsó számla fogyasztó általi megfizetésével kimeríti a joghatásait. Kérdés azonban, hogy az utolsó számla kifizetésének időpontja lehet-e az elévülés kezdő időpontja? Ebben az esetben ugyanis az elévülési idő azt megelőzően megkezdődne vagy le is járna, hogy a szóban forgó szerződési feltétel tisztességtelenségéről a fogyasztó tudomást szerez.

Az EUB ítéletében elsődlegesen arra tért ki, hogy a 93/13. irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és 7. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely amellet, hogy a fogyasztó és eladó vagy a szolgáltató között létrejött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel semmisségének megállapítására irányuló kereset elévülhetetlenségét írja elő, az e megállapításhoz kapcsolódó restitutív joghatások érvényesítésére irányuló keresetet illetően elévülési időt ír elő. Ennek azonban feltétele, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét tiszteletben tartják.

A fogyasztók által a 93/13. irányelvből eredő jogaik érvényesítése érdekében benyújtott, restitutív jellegű kérelmekkel szemben elévülési időre való hivatkozás tehát önmagában nem ellentétes a tényleges érvényesülés elvével, amennyiben annak alkalmazása nem teszi gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehezé az ezen irányelv által biztosított jogok gyakorlását.

Az EUB ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy az elévülési időnek ahhoz, hogy azt a tényleges érvényesülés elvével összhangban állónak lehessen tekinteni, elegendőnek kell lennie ahhoz, hogy lehetővé tegye a fogyasztó számára a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását a 93/13. irányelvből eredő jogainak érvényesítése érdekében. Az elévülési határidő kezdetét illetően pedig egy ilyen határidő csak akkor egyeztethető össze a tényleges érvényesülés elvével, ha a fogyasztónak lehetősége volt jogai megismerésére azt megelőzően, hogy e határidő elkezdődött vagy lejárt volna. Az EUB arra is felhívta a figyelmet, hogy az elévülés kezdő időpontja előtt a fogyasztónak nemcsak a szerződési feltétel tisztességtelen jellegéről, illetve az azt megalapozó tényekről kell tudomással rendelkeznie, hanem ezen tények jogi értékelésével is tisztában kell lennie, azaz ismernie kell a 93/13. irányelvből eredő jogait. Emellett pedig elegendő idővel kell rendelkeznie ahhoz, hogy ténylegesen előkészíthessen és benyújthasson egy keresetet e jogok érvényesítése érdekében. Sérti tehát a tényleges érvényesülés elvét az, ha a nemzeti jog szerinti elévülési

határidő időtartama gyakorlati szempontból nem elegendő ahhoz, hogy a fogyasztó számára a 93/13. irányelvből eredő jogainak érvényesítése érdekében lehetővé tegye a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását.

Mindezek alapján az EUB a spanyol bíróság által feltejtett kérdésre azt a választ adta, hogy a 93/13. irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes a nemzeti jog olyan bírósági értelmezése, amely szerint a jelzáloghitel-szerződés megkötésének költségeit a fogyasztóra hárító tisztességtelen szerződési feltétel megsemmisítését követően az ilyen költségek visszatérítése iránti keresetre vonatkozó (10 éves) elévülési idő attól az időponttól kezdődik, amikor e feltétel joghatásai az említett költségek utolsó megfizetésével megszűnnek, anélkül hogy e tekintetben relevánsnak tekintenénk, hogy e fogyasztó tudomással bírjon e tények jogi értékeléséről. Az érintett fogyasztónak ismernie kell az említett feltétel tisztességtelen jellegét és az abból eredő jogkövetkezményeket.

2.3. Az elévülés kezdő időpontjának meghatározása a C-561/21. sz. ügyben

Hasonló kérdések merültek fel az ugyancsak spanyol vonatkozású C-561/21. sz. ügyben (2024. április 25.) is.

Ennek tényállása szerint az alapeljárás felperesei 1999. június 29-én jelzálogfedezetű kölcsönszerződést kötöttek a Banco Santanderrel, amely olyan feltételt tartalmazott, amely őket mint fogyasztókat kötelezte a szerződés folytán keletkező költségek viselésére (a továbbiakban: a költségekre vonatkozó feltétel). 2017. október 28-án az alapeljárás felperesei keresetet indítottak a költségekre vonatkozó feltétel semmisségének megállapítására és az e feltétel alapján megfizetett összegek visszafizetése iránt.

Az elsőfokú spanyol bíróság semmisnek nyilvánította a költségekre vonatkozó feltételt és arra kötelezte a Banco Santandert, hogy térítse meg az alapeljárás felpereseinek az általuk közjegyzői díj, bejegyzési illeték és kezelési díj címén megfizetett összegeket, valamint ezen összegek után a kifizetés napjától számított törvényes kamatokat.

A Banco Sandander alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság részben helyt adott a fellebbezésnek és a költségekre vonatkozó feltétel alapján megfizetett összegekre vonatkozó követelést elévültnek nyilvánította. A másodfokú bíróság úgy ítélte meg, hogy az ezen összegek visszatérítése iránti igény elévülési idejének kezdő időpontja annak az időpontnak felel meg, amikor az alapeljárás felperesei a jogalap nélkül teljesített kifizetéseket teljesítették, vagyis a jelzálogfedezetű

kölcsönszerződésük megkötésének időpontjában. Ezen időponttól pedig már több mint 15 év telt el, így a felperesek követelése elévült.⁶

Az alapeljárás felperesei a másodfokú ítélettel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő a spanyol legfelsőbb bírósághoz (Tribunal Supremo), amely az EUB-hoz kérdést előterjesztő bíróság. A spanyol legfelsőbb bíróságnak ugyanis kétségei merültek fel azzal kapcsolatban, hogy mikor kezdődik annak az igénynek az elévülése, amely a tisztességtelen feltétel alapján megfizetett összegeknek a 93/13. irányelvvvel összefüggésben történő visszatérítésére irányul.

A kérdést előterjesztő bíróság szerint ellentétes lenne a jogbiztonsággal az, ha az elévülés kezdete annak a bírósági határozatnak a meghozatali időpontja lenne, amely az érintett szerződési feltétel tisztességtelen jellegét és így semmisségét megállapította, mivel ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy a visszatérítés iránti igény elévülhetetlen. Ennek oka, hogy a visszatérítés iránti igény mindaddig nem kezdődhetne meg, amíg az érintett szerződési feltétel semmisségének megállapítása iránti keresetnek helyt nem adnak, és mivel ez utóbbi igény a nemzeti jog alapján nem évül el – hiszen abszolút érvénytelenségről van szó –, így előfordulhat, hogy a visszatérítés iránti igény soha nem kezdődik meg. Ezen kívül súlyosan sérülne a jogbiztonság elve, ha mindez olyan szerződések megkérdőjelezéséhez vezetne, amelyek joghatásai talán már évtizedek óta megszűntek.

A kérdést előterjesztő bíróság ezzel kapcsolatban arra is kitért, hogy a visszatérítés iránti igény elévülésének kezdő időpontját nem abban az időpontban kellene-e meghatározni, amikor a spanyol legfelsőbb bíróság más, hasonló ügyekben ítéletet hozott, amelyekben megállapította azon feltételek tisztességtelen jellegét, amelyek a fogyasztóra hárították a hitelszerződéssel kapcsolatos valamennyi költség megfizetését.

Mindezek alapján a Tribunal Supremo úgy határozott, hogy az alapeljárást felfüggeszti és előzetes döntéshozatal céljából az EUB-hoz fordul.

Az EUB ítéletében elsődlegesen azt emelte ki, hogy a fogyasztó és az eladó vagy a szolgáltató között létrejött szerződésben szereplő feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránt a fogyasztó által benyújtott kérelemre nem vonatkozhat elévülési idő.⁷ A 93/13. irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével és 7. cikkének (1) bekezdésével azonban nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely az ilyen fogyasztónak az e megállapításhoz kapcsolódó restitutív joghatások érvényesítésére irányuló igényét illetően elévülési időt ír elő, feltéve, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét tiszteletben tartják.

⁶ A spanyol polgári törvénykönyv (Codigo Civil) 1964. cikke szerint a jelzálogjogra alapított igények 20 év alatt évülnek el, a különös elévülési idő alá nem tartozó polgári jogi igények pedig 15 év alatt.

⁷ Ennek megfelel a magyar szerződési jog azon szabálya, amely szerint a szerződés semmisségére határidő nélkül lehet hivatkozni.

A fogyasztó által a 93/13. irányelvből eredő jogainak érvényesítése érdekében benyújtott, restitutív jellegű kérelemmel szemben elévülési időre való hivatkozás önmagában nem ellentétes a tényleges érvényesülés elvével, amennyiben annak alkalmazása nem teszi gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé az ezen irányelv által biztosított jogok gyakorlását.

Az EUB az elévülési idő hosszát illetően kiemelte, hogy korábban már foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy összeegyeztethető-e a tényleges érvényesülés elvével az első esetben (C-698/18. és C-699/18. sz. ügyek) 3 év, a második esetben (C-224/19. és C-259/19. sz. egyesített ügyek) 5 év, a harmadik esetben (C-80/21, C-81/21, C/82/21. sz. egyesített ügyek) pedig 10 év tartamú azon elévülési idő, amelyre a valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapításához fűződő restitutív joghatások érvényesítése iránti keresetekkel szemben hivatkoztak. Ezen elévülési idők – feltéve, hogy előzetesen megállapításra kerültek és ismertek – elegendők ahhoz, hogy lehetővé tegyék az érintett fogyasztók számára a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását.

Amennyiben tehát előre meghatározott és ismert a 15 éves elévülési idő, akkor az az EUB szerint nem tűnik olyan jellegűnek, amely gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézé tenné a 93/13. irányelv által biztosított jogok gyakorlását. Egy ilyen tartalmú elévülési idő ugyanis a gyakorlatban főszabály szerint elegendő ahhoz, hogy lehetővé tegye a fogyasztó számára a hatékony jogorvoslat előkészítését és benyújtását annak érdekében, hogy érvényesítse az ezen irányelv alapján őt megillető jogokat, mégpedig valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegére alapított, restitutív jellegű kérelmek formájában.

Az EUB e kontextusban azonban azt is megállapította, hogy a szerződés megkötésekor kezdődő elévülési idő alkalmazása – mivel azzal jár, hogy a fogyasztó csak az e szerződés megkötését követően meghatározott határidőn belül követelheti a tisztességtelennek ítélt szerződési feltétel teljesítése során eszközölt kifizetések visszatérítését, függetlenül attól, hogy tudomása volt-e vagy észszerűen tudomást szerezhetett-e ezen szerződési feltétel tisztességtelen jellegéről – alkalmas arra, hogy túlzottan megnehezítse a fogyasztó 93/13. irányelvben biztosított jogainak gyakorlását, és ezáltal figyelmen kívül hagyja a jogbiztonság elvével összefüggésben értelmezett tényleges érvényesülés elvét.

Ezzel szemben – emeli ki az EUB – abban az időpontban, amikor az érintett szerződési feltétel tisztességtelen jellegét megállapító és azt ezen okból semmisnek nyilvánító határozat jogerőssé válik, a fogyasztó egyértelmű tudomással rendelkezik e feltétel szabálytalanságáról. Ennélfogva e fogyasztónak főszabály szerint ezen időponttól kezdve módjában áll hatékonyan érvényesíteni a 93/13. irányelv által számára biztosított jogokat, következésképpen ekkor kezdődhet meg a visszatérítés iránti igény elévülési ideje. Ilyen módon összeegyeztethető a tényleges érvénye-

sülés elvével az az elévülési idő, amely abban az időpontban kezdődik, amikor a szerződési feltétel tisztességtelen jellegét megállapító és azt ezen okból semmisnek nyilvánító határozat jogerőssé válik, hiszen a fogyasztónak lehetősége van még azt megelőzően megismerni jogait, hogy ez az elévülési idő megkezdődne vagy eltelne.

Az EUB ezt a megállapítását azzal egészítette ki, hogy az eladónak vagy szolgáltatónak lehetősége van annak bizonyítására, hogy a fogyasztó még azt megelőzően tudott vagy észszerűen tudomást szerezhetett a szerződési feltétel tisztességtelen jellegéről, hogy annak semmisségét megállapító ítéletet hoztak volna. Ez azonban nem változtat azon a gyakorlatán, amely szerint ellentétes a 93/13. irányelvvel az, hogy a fogyasztó által tisztességtelen szerződési feltétel alapján megfizetett összegek visszatérítése iránti igény elévülési ideje attól függetlenül megkezdődjön, hogy e fogyasztónak tudomása volt-e, vagy észszerűen tudomása lehetett-e az említett szerződési feltétel tisztességtelen jellegéről.

Mindezek alapján az EUB a feltett kérdésre azt a választ adta, hogy a 93/13. irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését, valamint a jogbiztonság elvét akként kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az, ha egy olyan igény elévülési ideje – amely azon költségek visszatérítésére irányul, amelyeket a fogyasztó olyan szerződési feltétel alapján fizetett meg, amelynek tisztességtelen jellegét az e költségek megfizetését követően hozott jogerős bírósági határozat megállapította – e határozat jogerőre emelkedésének időpontjában kezdődik. Fenntartva az eladó vagy szolgáltató azon lehetőségét, hogy bizonyítsa, hogy e fogyasztónak már azt megelőzően tudomása volt vagy észszerűen tudomása lehetett az érintett feltétel tisztességtelen jellegéről, hogy meghozták volna az említett határozatot.

Az EUB ezen ítéletében foglalt megállapítások logikusan következtek a C-28/22. sz. ügyben (2023. december 14.) hozott és a 2.1. pontban bemutatott ítéletben foglaltaktól. Mindazonáltal mindhárom bemutatott ítélet megállapításai nehezen megválaszolható kérdéseket vetnek fel a magyar jogra vonatkozóan.

2.4. Következtetések a magyar jogra vonatkozóan

Az EUB előző pontokban bemutatott három ítéletéből a magyar jogra vonatkozóan levonható legfontosabb következtetés az, hogy fogyasztói hitelszerződés esetén, ha sor kerül a szerződés egy olyan kikötése tisztességtelenségének megállapítására, amely alapján a fogyasztót visszatérítési igény illeti meg, ezen igény (követelés) elévülési ideje nem attól az időponttól kezdődik, amikor a fogyasztó az utóbb tisztességtelenségnek minősített szerződési feltétel alapján a visszatérítési igénnyel érintett összeget a hitelezőnek megfizette. A fogyasztót megillető visszatérítési igény (kö-

vetelés) elévülése azon a napon veszi kezdetét, amikor a bíróság a szóban forgó szerződési feltétel tisztességtelenségét megállapító határozata jogerőre emelkedett. Ez alól egy kivételt enged az EUB gyakorlata: a hitelező bizonyíthatja, hogy a fogyasztó a szerződési feltétel tisztességtelenségéről már korábban tudomást szerzett vagy észszerűen tudomása lehetett volna. Ez akkor fordulhat például elő, ha a hitelező bírósági eljárás nélkül is tisztességtelennek tekinti a szóban forgó szerződési feltételt és erről az adóst értesíti.

Ennek alapján, ha például a kezelési költségre vonatkozó szerződéses kikötést minősíti tisztességtelennek a bíróság, az ezen összeg visszatérítésére vonatkozó fogyasztói igény elévülése nem a kezelési költség fogyasztó általi tényleges megfizetésének időpontjában veszi kezdetét, hanem azon a napon, amikor az erre vonatkozó szerződési feltétel tisztességtelenségét kimondó bírósági határozat jogerőre emelkedik.

Ezzel kapcsolatban azonban felmerül a kérdés, hogy a 93/13. irányelv ezen értelmezése hogyan viszonyul a Ptk. 6:22. § (2) bekezdéséhez, amely szerint az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé válik. Ebből az következik, hogy a fogyasztó visszatérítési igényének elévülési ideje akkor veszi kezdetét, amikor a fogyasztó a tisztességtelen szerződési feltétel alapján az utóbb visszatérítési igénnyel érintett összeget a hitelezőnek megfizette. Erre jellemzően a szerződéskötés időpontjában, vagy azt megelőzően kerül sor. Ekkor azonban a fogyasztó még nem tudhatott a szóban forgó szerződési feltétel tisztességtelen jellegéről, arról ugyanis végső soron csak az eljáró bíróság jogerős döntése alapján szerez tudomást.

Így arra a következtetésre juthatunk, hogy a 93/13. irányelv, valamint az EUB gyakorlata úgy hozható összhangba a Ptk. 6:22. § (2) bekezdésével, hogy a fogyasztót a tisztességtelen szerződési feltétel alapján általa korábban megfizetett összegekre vonatkozó visszatérítési igény (követelés) akkor válik esedékessé, amikor a fogyasztó a szóban forgó szerződési feltétel tisztességtelen jellegéről tudomást szerez. Ekkor veszi tehát kezdetét ennek a fogyasztót megillető követelésnek az elévülési ideje, korábbi időpontban erre nem kerülhet sor.

Az azonban egy további kérdés, hogy ha ugyanezen fogyasztói kölcsönszerződés alapján a hitelezőt is visszatérítési (megtérítési) igény illeti meg, akkor annak a követelésnek az elévülési ideje mikor veszi kezdetét. A hitelezőt alapvetően az általa nyújtott kölcsönösszegre (és járulékaire) vonatkozóan illetheti meg a visszatérítési (megtérítési) igény. Amennyiben a hitelező a kölcsönszerződést felmondja vagy annak teljes semmisségét a bíróság utóbb megállapítja, a kölcsönösszeget és annak esetleges járulékait a fogyasztónak – főszabály szerint – egyösszegben kell vissza-, illetve megfizetnie a hitelező részére.

A Ptk. 6:22. § (2) bekezdése szerint a hitelező követelésének elévülési ideje akkor kezdődik, amikor a kölcsön tőkeösszege, illetve annak esetleges járulékai esedékessé válnak. Arra a kérdésre, hogy az esedékessé válására abban az esetben mikor kerül sor, amikor a fogyasztónak a kölcsöntőkeösszeget és annak járulékait nem egyösszegben, hanem több törlesztőrészletben kell visszafizetnie, többféle válasz is adható.

Érvelni lehet egyrészt amellet, hogy a fogyasztót terhelő több törlesztőrészlet esetén az egyes törlesztőrészletek külön-külön válnak esedékessé, abban az időpontban, amikor az aktuális törlesztőrészletet az adósnak teljesítenie kell (kellett volna). Ebben az esetben a hitelező követelése több időpontban válna esedékessé és így az elévülés sem egy adott időpontban kezdődne meg, hanem az egyes törlesztőrészletek elévülése külön-külön venné kezdetét.

Lehet azonban amellet is érvelni, hogy amíg a szerződés fennáll, addig egyetlen törlesztőrészlet elévülése sem kezdődhet meg. Ez ugyanis ahhoz vezetne, hogy az egyes törlesztőrészletek visszafizetésére vonatkozó követelések a kölcsönszerződés megszűnése előtt elévülnek. Emellet szól az az érv is, hogy mivel a hitelező egyösszegben teljesített az adós részére, az adóst terhelő szolgáltatás jogilag nem osztható, mivel a megosztás a jogosult lényeges jogi érdekét sértené.⁸ Az azonban egy további kérdés, hogy ha az oszthatatlanságot a hitelezőt megillető tőkekövetelésre irányadónak tekintjük, az vonatkozik-e a járulékok iránti követelésre, így mindenekelőtt a kamatkövetelésre is.

Ez utóbbi jogalkotói álláspontot tükrözi a 2014-ben született ún. első devizahiteles törvény (DH 1 törvény)⁹ 1. § (6) bekezdése. Eszerint ugyanis a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény elévüléssel kapcsolatos szabályait a fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelések tekintetében úgy kell értelmezni, hogy e követelések a kölcsönszerződés fennállása alatt nem évülnek el, azok elévülése a szerződés megszűnésével kezdődik.¹⁰ Ehhez kapcsolódóan a törvény miniszteri indokolása az alábbiakat emeli ki: „Az (5)-(6) bekezdés az érintett szerződésekre irányadó, a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) elévüléssel kapcsolatos szabályait értelmezi, annak kifejezett kimondásával, hogy amíg a felek bármelyikének a kölcsönszerződésből eredően követelése, illetve

⁸ A Ptk. 6:28. § (2) bekezdése alapján osztható a szolgáltatás, ha önállóan használható részekre bontható, kivéve, ha a megosztás a jogosult lényeges jogi érdekét sértené. VÉKÁS LAJOS ezzel kapcsolatban azt emeli ki, hogy a Ptk. a szolgáltatás oszthatóságát végső soron jogi kérdésnek tekinti és jogi szempontból is vizsgálандónak tartja. Mindenképpen oszthatatlan a szolgáltatás, ha a szerződés így rendelkezik. Lásd VÉKÁS: i. m. 52.

⁹ 2014. évi XXXVIII. törvény a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről.

¹⁰ Az 1959-es Ptk. 326. § (1) bekezdése a Ptk. 6:22. § (2) bekezdésével azonos tartalmú rendelkezést mond ki, amely alapján az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé vált.

ellenkövetelése keletkezhet a másik féllel szemben, addig e követelések elévülése sem kezdődhet meg. Az elszámolási kötelezettségnek ugyanis a szerződéses jogviszony, a törlesztés addig eltelt teljes időszakára ki kell terjednie: E rendelkezés indokául az a körülmény szolgál, hogy a fogyasztói kölcsönszerződés a felek között olyan huzamos ideig tartó, folyamatosnak és egységesnek tekinthető szerződéses jogviszonyt hoz létre, amelyből eredő egyes követelések a szerződés fennállása alatt önállóan nem évülhetnek el, ebből következően az elévülés csak a szerződéses jogviszonynak a szerződés szerinti megszűnésekor kezdődik.”

Fontos kiemelni, hogy a DH 1 törvény 1. § (6) bekezdéséhez fűzött indokolás valamennyi szerződő felet említi. Ennek alapján az elévülés kezdő időpontjára vonatkozó rendelkezés nemcsak az adóst megillető követelésekre, hanem a hitelező követeléseire is irányadó.

Ez logikus is, hiszen a magyar magánjogban jelenleg nem létezik olyan szerződéses jogviszony, amelyből származó követelések elévülési ideje eltérő időpontban venné kezdetét attól függően, hogy melyik szerződő felet illeti meg az adott követelés.

Az EUB fenti döntéseiből azonban az az értelmezés olvasható ki, hogy a 93/13. irányelv alapján csak a fogyasztót megillető követelésekre – így például a visszatérítésre irányuló követelésre – irányadó az az értelmezés, amely szerint az elévülés kezdő időpontja nem lehet korábbi, mint a fogyasztói kölcsönszerződésbe foglalt szerződési kikötés tisztességtelenségét megállapító bírósági határozat jogerőre emelkedésének napja. Ez a követelmény azonban az EUB ítéleteiből következően a hitelezőt megillető követelésekre nem vonatkozik, így előállhat az a sajátos és példanélküli helyzet, hogy az ugyanabból a szerződésből származó követelések elévülésének kezdő időpontja aszerint tér el egymástól, hogy a szóban forgó követelés a hitelezőt, vagy pedig az adóst illeti-e meg.

A bemutatott ítéletekhez kapcsolódóan az a további kérdés is felmerülhet, hogy a felek a szerződésükben meghatározhatják-e követeléseik elévülési idejének kezdetét? Másként megfogalmazva, eltérhetnek-e a Ptk. 6:22. § (2) bekezdésétől? Azt a kérdést a jogirodalom és a bírói gyakorlat már részletesebben is vizsgálta, hogy a Ptk.-nak az elévülés megszakítására vonatkozó 6:25. §-ában foglalt rendelkezései diszpozitív jellegűek,¹¹ azzal a megszorítással természetesen, hogy az elévülés megszakítását a felek nem zárhatják ki. Az a kérdés azonban ismereteink szerint

¹¹ Ezzel kapcsolatban lásd PUSZTAHELYI RÉKA: Az elévülési szabályok megváltoztathatósága: a magánautonómia határai. *Állam- és Jogtudomány*, 2024/1. szám, 38–61. DOI: <https://doi.org/10.51783/ajt.2024.1.02>, valamint UDVÁRY SÁNDOR: Elévülés szabályai változásának hatása az igényérvényesítésre. In: MISKOLCZI-BODNÁR PÉTER (szerk.): 10 éves a Polgári Törvénykönyv. *Jog és Állam*, 47. szám, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2024, 195–201.

még nem merült fel, hogy az elévülési idő kezdetét meghatározó rendelkezés kógens vagy pedig diszpozitív.

Ha abból indulunk ki – amint azt VÉKÁS LAJOS kiemeli –, hogy az elévülésre vonatkozó törvényi rendelkezések diszpozitív jellege összhangban van a felek autonómiájának széleskörű elismerésével,¹² akkor a fenti kérdésre azt a választ adhatjuk, hogy a Ptk. 6:22. § (2) bekezdése is diszpozitív szabály. Emellett szólhat az is, hogy a Ptk. 6:22. § (4) bekezdésében a jogalkotó kifejezetten rögzítette, hogy az elévülést kizáró megállapodás semmis, a (2) bekezdésben azonban erre nem került sor. Ebből következően pedig főszabály szerint nincs akadálya annak, hogy a felek ettől eltérően határozzák meg az elévülés kezdő időpontját.

Kérdés persze, hogy a követelés esedékessé válása helyett reálisan milyen más feltételhez lehetne kötni egy követelés elévülésének a kezdő időpontját. Itt ugyanis figyelemmel kell lenni arra, hogy az elévülési idő kezdete nem lehet korábbi, mint a követelés igény állapotba kerülésének időpontja. Így nyilvánvalóan nem lehetne egy olyan időponthoz kötni az elévülési idő kezdetét, amikor a követelés még nincs az igény állapotában.¹³

3. A kamaton felüli költségek és a THM

3.1. A kamaton felüli költségekre vonatkozó feltétel megítélése a C-321/22. sz. ügyben

Az EUB már a C-224/19. és C-259/19. egyesített ügyekben hozott ítéletében kimondta, hogy a fogyasztói kölcsönszerződésben írt azon kikötés, amely szerint a szerződéskötési díjat teljes egészében az adós köteles viselni, tisztességtelen lehet, amennyiben a hitelező nem bizonyítja, hogy a szerződéskötési díj a részéről ténylegesen nyújtott szolgáltatásoknak és ténylegesen felmerült költségeknek felel meg, valamint a szóban forgó költség viselése nem okoz a felek között – a fogyasztó hátrányára – jelentős egyenlőtlenséget.¹⁴

Tágabb értelemben a kérdés úgy merül fel, hogy átháríthatja-e a hitelező teljes mértékben az adósra azokat a költségeket, amelyek kizárólag az ő érdekében me-

¹² VÉKÁS: i. m. 308. Ezt tükrözi az is, hogy a felek az elévülési időt a Ptk. szabályától eltérően állapítják meg, vagyis a Ptk. 6:22. § (1) bekezdésétől is eltérhetnek.

¹³ Az elévülés intézménye szorosan kapcsolódik az alanyi jognak ahhoz a létszakaszához, amikor az mint igény, jogi kényszer igénybevételével is érvényesíthető. Erre utal a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.II.60.060/2023/7. jogegységi hatályú határozata indokolása [33] pontja is.

¹⁴ Erről részletesebben lásd BODZÁSI BALÁZS: Visszakövetelhető-e a banktól a szerződéskötési díj? Gondolatok az Európai Bíróság C-224/19. és C-259/19. sz. egyesített ügyekben hozott ítéletéről. *Corvinus Law Papers*, 2020/3. szám. Interneten elérhető: https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/6041/1/CLP_202003.pdf.

rülnek fel, anélkül, hogy alátámasztaná azt, hogy az ilyen díj vagy költség mögött milyen tényleges szolgáltatás áll. Ez a szerződéskötési díjon kívül más költségeket is érinthet. A kezelési költség és a folyósítási jutalék vonatkozásában ezt az EUB a C-621/17. számú ügyben már vizsgálta. A C-84/19., C-222/19. és C-252/19. számú egyesített ügyekben pedig „jutalék”, egy bizonyos hiteltermékért előzetesen fizetendő díj, „előkészítési díj”, valamint kezelési költség elnevezésű ellenértékek szerződésben történő kikötésének és az adósra való áthárításának tisztességességének a kérdése merült fel.

Ezt a gyakorlatát követi és fejleszti tovább az EUB a C-321/22. sz. ügyben is (2023. november 23.). Az alapeljárás tényállása szerint magánszemélyek fogyasztói kölcsönszerződéseket kötöttek a Provident Polskával, illetve egy másik lengyel pénzügyi vállalkozással. Az egyik kölcsönszerződés szerint a hitelnyújtó 8100 lengyel zloty (PLN) (kb. 1810 euró) összegű kölcsönt nyújtott évi 10%-os kamattal az egyik adósnak. E szerződés szerint az adós által visszafizetendő teljes összeg a 8100 PLN kölcsönösszegegen felül 7431,73 PLN (kb. 1662 euró) összegű teljes költséget foglalt magában. Ez a teljes költség egyrészt 1275,73 PLN (kb. 285 euró) összegű kamatokból, másrészt 6156 PLN (kb. 1377 euró) összegű kamaton felüli költségekből – azon belül 4050 PLN (kb. 906 euró) összegű „rendelkezésre bocsátási jutalékból”, 40 PLN (kb. 9 euró) összegű „előkészítési díjból” és 2066 PLN (kb. 462 euró) „rugalmas törlesztési terv díjából” tevődött össze.

Ez a „rugalmas törlesztési terv”, amelyet az adós köteles volt elfogadni, két részből áll. Egyrészt rögzíti, hogy az adós bizonyos feltételek mellett legfeljebb négy törlesztőrészlet-fizetési határidőt halaszthat, amelyeket a törlesztés rendes időtartamának végére tesznek át, anélkül, hogy megemelnék a kamatokat. Másrészt tartalmazza „a törlesztési kötelezettség fenntartható jellegének garanciáját”, amelyvel a hitelező lemond minden, a kölcsönszerződés szerint még esedékes követelésről arra az esetre, ha az adós e szerződés időtartama alatt elhalálozik.

Az érintett kölcsönszerződés 6a. pontja szerint emellett a 90 heti törlesztőrészlet szerinti összegeket kizárólag készpénzben, a hitelező meghatalmazottjának kezéhez kell megfizetni, annak az adós lakóhelyén tett látogatásai alkalmával.

Az alapeljárás tárgyát képező további kölcsönszerződések is hasonló költségelemeket és szerződéses kikötéseket tartalmaztak.

A kérdést előterjesztő lengyel bíróság először is arra szeretett volna választ kapni, hogy a 93/13. irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az eladónak vagy a szolgáltatónak fizetendő díjakat vagy jutalékokat rögzítő feltételek önmagában amiatt is tisztességtelennek nyilváníthatók, hogy e díjak vagy jutalékok az eladó vagy szolgáltató által nyújtott szolgáltatáshoz képest nyilvánvalóan túlzott mértékűek.

Az EUB szerint az első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra szeretne választ kapni, hogy a 93/13. irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy tisztességtelen jellegű lehet az eladó vagy a szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződés azon – kamaton kívüli költségekre vonatkozó – feltétele, amely a fogyasztó részére az ellenértékként nyújtott szolgáltatáshoz képest nyilvánvalóan aránytalan összegű díj vagy jutalék megfizetését írja elő.

Az EUB ezzel összefüggésben egyrészt utalt a fogyasztó kárára jelentős egyensúlyhiányt előidéző szerződési feltétel tisztességtelenségének vizsgálatával kapcsolatos gyakorlatára. Másrészt azt emelte ki, hogy hitelszerződés esetén önmagában a kvantitatív gazdasági értékelés alapján megállapítható a jelentős egyensúlyhiány, ha a kamatokon kívüli költségek ellenében nyújtott szolgáltatások észérvek alapján nem sorolhatók a szerződés megkötése vagy kezelése keretében nyújtott szolgáltatások körébe, vagy ha a kölcsön nyújtásának és kezelésének költségei címén a fogyasztóra terhelt összegek nyilvánvalóan aránytalanok tűnnek a kölcsönadott összeghez képest (47. pont).

A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság kétségét fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy arányos-e az alapügy felpereseinek kölcsönadott összeg és az őket terhelő, kamatokon kívüli költségek teljes összege, mivel ez utóbbi összeg nyilvánvalóan aránytalanok tűnik mind a hitelnyújtással és -kezeléssel általában együtt járó szolgáltatásokhoz, mind pedig a nyújtott hitelek összegéhez képest. Az EUB szerint az idézett ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az ilyen megállapítás a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben a 93/13. irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett jelentős egyensúlyhiányt idézhet elő.

Az EUB ítéletében arra is felhívja a figyelmet, hogy a kölcsön vagy hitel vizsgálatához, nyújtásához vagy kezeléséhez kapcsolódó szolgáltatások, illetve a hitelezőnek az e kölcsön vagy hitel nyújtásához szorosan kapcsolódó más hasonló szolgáltatásainak díjazását fedező jutalék nem tekinthető a hitelszerződésből eredő fő kötelezettségek körébe tartozónak (51 pont). Ennek alapján pedig az ezen költségekre vonatkozó szerződéses feltételek tisztességtelensége a 93/13. irányelv alapján vizsgálható.

Míndezek alapján az EUB az első kérdésre azt a választ adta, hogy a 93/13. irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amennyiben az eladó vagy a szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződés kamatokon kívüli költségeire vonatkozó feltétel esetleges tisztességtelen jellegének vizsgálata ezen irányelv 8. cikkével összefüggésben értelmezett 4. cikkének (2) bekezdése értelmében nem kizárt, az ilyen feltétel tisztességtelen jellege megállapítható annak figyelembevételével, hogy e feltétel a fogyasztó részéről az ellenértékként nyújtott szolgáltatáshoz képest nyilvánvalóan aránytalan összegű díj vagy jutalék megfizetését írja elő.

3.2. A teljes hiteldíjmutatóval kapcsolatos kérdések a C-714/22. sz. ügyben

A kölcsönszerződéshez kapcsolódó költségek összességének fogyasztó általi könnyebb áttekinthetősége és más hasonló szerződésekkel való összehasonlíthatósága érdekében rendelkezik a teljes hiteldíjmutató (THM) bevezetéséről a 2008/48-as irányelv. Ennek alapján a THM az Unió valamennyi tagállamában bevezetésre és alkalmazásra került. Ennek során azonban számos értelmezési kérdés merült fel a tagállami bíróságok részéről, melyekre – amennyiben uniós jogot érintenek – az EUB jogosult a választ megadni.

A C-714/22. sz. ügy (2024. március 21.) alapeljárásnak a tényállása szerint 2019. október 10-én az alapeljárás felei fogyasztói hitelszerződést kötöttek 5000 bolgár leva (BGN) (kb. 2500 euró) összegű, 36 hónapos futamidőre nyújtott kölcsönre vonatkozóan, 41%-os éves kamat és 49,02%-os THM mellett. A szerződés alapján visszafizetendő teljes összeg 8765,02 BGN (kb. 4400 euró) volt.

Az említett szerződés előírta, hogy az ügyfélnek lehetősége van egy vagy több olyan járulékos szolgáltatás megvásárlására, amelynek felhasználási feltételeit ugyanezen szerződés általános feltételei részletezik. Ennek alapján az ügyfél dönthetett úgy, hogy nem vásárol kiegészítő szolgáltatást, illetve egy vagy több ilyen szolgáltatást vásárol. E feltételek szerint a „Fast” szolgáltatás elsőbbséget biztosít az e szolgáltatást megvásárló ügyfél számára a hitelkérelmének vizsgálata és a kölcsön rendelkezésre bocsátása során, amelyre az aláírt hitelmegállapodás hitelező általi kézhezvételét követő 24 órán belül sor került. Emellett a „Flexi” szolgáltatás bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi az eredeti törlesztési terv módosítását. Ez utóbbi szolgáltatás lehetővé tette a havi törlesztőrészek megfizetésének elhalasztását többek között munkaképtelenség, a munkaszerződés megszüntetése, fizetés nélküli szabadság, a háztartás jövedelméhez hozzájáruló személy vagyónak katasztrófából vagy a halálából eredő elvesztése vagy megrongálódása esetén. A „Flexi” szolgáltatás igénybevételéhez szerződésmódosítást kellett aláírni.

Az adós úgy döntött, hogy megvásárolja a „Fast” és a „Flexi” kiegészítő szolgáltatásokat 1250 BGN (kb. 625 euró), illetve 2500 BGN (kb. 1250 euró) összegért. Mivel ezeknek a kiegészítő szolgáltatásoknak a költségeit belefoglalták a törlesztési tervbe, az adós által fizetendő teljes összeget 12515,02 BGN-re (kb. 6257 euróra) emelték.

A kérdést előterjesztő bolgár bíróság szerint az alapügyben nem volt vitatott, hogy e járulékos szolgáltatásokat az adósok önként vették igénybe a hitelszerződés megkötésekor, és nem állítják, hogy az alapeljárás adósát megtévesztették volna, valamint, hogy a hitelnyújtó nem járult volna hozzá a hitel nyújtásához, ha az adós az említett szolgáltatásokat nem vásárolta volna meg.

A kérdést előterjesztő bíróság elsősorban a 2008/48. irányelv értelmezésére, különösen a THM meghatározására, e mutató hitelmegállapodásban való pontatlan feltüntetésének következményeire, valamint a bolgár szabályozás által az említett mutató pontatlan feltüntetése esetére előírt szankció arányos jellegére kért választ. A bolgár bíróság azt a kérdést is feltette, hogy az alapeljárásban a „Fast” és a „Flexi” járulékos szolgáltatások tekintetében megállapított díj olyan költségnek minősül-e, amelyet a 2008/48. irányelv 3. cikke g) pontjának megfelelően a THM számítási képletében fel kellett volna tüntetni, és hogy e mutatónak a szóban forgó hitelmegállapodásban való pontatlan feltüntetése a THM feltüntetésének hiányához hasonlítható-e. A kérdést előterjesztő bíróság arra is kereste a választ, hogy arányos-e ezen irányelv értelmében az olyan nemzeti szabályozás, amely semmisséggel szankcionálja a téves THM-et feltüntető szerződést, és ezáltal megfosztja a hitelezőt az e szerződésben meghatározott kamatokhoz és költségekhez való jogától.

A kérdést előterjesztő bíróság emellett a 93/13. irányelv értelmezését is kérte az EUB-tól, különösen azzal kapcsolatban, hogy valamely hitelmegállapodáshoz kapcsolódó járulékos szolgáltatásoknak az alapeljárásban szereplőhöz hasonló feltételei e hitelszerződés elsődleges tárgyához tartoznak-e, és adott esetben tisztességtelennek minősülnek-e.

Az EUB az első kérdésre azt a választ adta, hogy a 2008/48. irányelv 3. cikkének g) pontját úgy kell értelmezni, hogy a valamely fogyasztói hitelmegállapodáshoz kapcsolódó azon járulékos szolgáltatások költségei, amelyek elsőbbséget biztosítanak az e szolgáltatásokat megvásárló fogyasztó számára a hitelkérelmének vizsgálata és a kölcsönösszeg rendelkezésre bocsátása során, valamint lehetővé teszik a törlesztőrészek visszafizetésének elhalasztását vagy az összegének csökkentését, az e rendelkezés értelmében vett „a hitel fogyasztó által viselt teljes költségének” fogalmába, következképpen pedig a 3. cikk i) pontja értelmében vett „THM” fogalmába tartoznak, ha az említett szolgáltatások megvásárlása az érintett hitel megszerzéséhez kötelező vagy e szolgáltatások e hitel tényleges költségének eltitkolására irányuló eszköznek minősülnek.

A további kérdésekkel kapcsolatban az előterjesztő bíróság lényegében arra várt választ, hogy a 2008/48. irányelv 10. cikke (2) bekezdésének g) pontját és 23. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes, hogy amennyiben valamely fogyasztói hitelmegállapodás nem említ olyan THM-et, amely az ezen irányelv 3. cikkének g) pontjában előírt összes költséget tartalmazza, e megállapodást kamat- és költségmentesnek kell tekinteni, és így a semmissége csak a felvett tőkének az érintett fogyasztó általi visszafizetését vonja maga után.

Az EUB ítélezési gyakorlatából ezzel kapcsolatban kitűnik, hogy a THM-nek a hitelszerződésben való feltüntetése alapvető fontossággal bír, különösen ameny-

nyiben az lehetővé teszi a fogyasztó számára kötelezettségvállalása mértékének értékelését. Másrészt a 2008/48. irányelv (47) preambulumbekkezdésével összefüggésben értelmezett 23. cikkéből következően – noha az ezen irányelv alapján elfogadott nemzeti rendelkezések megsértése esetén alkalmazandó szankciórendszer megválasztása a tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozik – az így előírt szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük. Ez magában foglalja, hogy a jogsértések visszaszorítására irányuló szankciók szigorúságának összhangban kell állnia a jogsértés súlyával, különösen a tényleges visszatartó erő biztosítása révén, az arányosság általános elvének tiszteletben tartásával.

Tekintettel arra, hogy a THMnek az ilyen szerződésben való feltüntetése alapvető fontossággal bír a fogyasztó számára, az EUB megállapította, hogy a nemzeti bíróság hivatalból alkalmazhatja azt a nemzeti szabályozást, amely előírja, hogy a feltüntetés elmulasztása azzal a következménnyel jár, hogy a nyújtott hitel kamat és költségmentesnek kell tekinteni (53. pont). Az EUB a C-42/15. sz. ügyben hozott ítéletében azt is megállapította, hogy egy olyan helyzetben, amelyben a hitelmegállapodás becsült THMet említett, annak pontos összegét a hitelnyújtást követően kellett meghatározni, a hitelező kamat és költségkövetelésétől való megfosztásának ilyen szankcióját a 2008/48. irányelv 23. cikke értelmében arányosnak kell tekinteni.

A jelen ügyben tekintettel arra, hogy a fogyasztói hitelmegállapodásban a THM feltüntetése alapvető fontosságú annak érdekében, hogy a fogyasztók megismerhessék jogaikat és kötelezettségeiket, valamint arra a követelményre, hogy a mutató kiszámításába a 2008/48. irányelv 3. cikkének g) pontjában említett valamennyi költséget bele kell foglalni, az EUB azt állapította meg, hogy az olyan THM feltüntetése, amely nem tükrözi hűen a költségek összességét, ugyanúgy megfosztja a fogyasztót attól a lehetőségtől, hogy kötelezettségvállalásának terjedelmét meghatározza, mint a mutató feltüntetésének elmaradása. Következésképpen a hitelező kamat és költségkövetelésétől való megfosztásának szankciója olyan THM megjelölése esetén, amely nem tartalmazza az említett összes költséget, tükrözi az ilyen jogsértés súlyát, valamint visszatartó és arányos jellegű (55. pont).

Míndezek alapján a második és a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/48. irányelv 10. cikke (2) bekezdésének g) pontját és 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az, hogy amennyiben valamely fogyasztói hitelmegállapodás nem említ olyan THMet, amely az ezen irányelv 3. cikkének g) pontjában előírt összes költséget tartalmazza, a megállapodást kamat és költségmentesnek kell tekinteni, így a semmissége csak a felvett tőkének az érintett fogyasztó általi visszafizetését vonja maga után.

A negyedik kérdésre az EUB azt a választ adta, hogy a 93/13. irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a fogyasztói hitelmegállapodáshoz kapcsolódó járulékos szolgáltatások azon feltételei, amelyek elsőbbséget biztosítanak az e szolgáltatásokat megvásárló fogyasztó számára a hitelkérelmének vizsgálata és a kölcsönösszeg rendelkezésre bocsátása során, valamint lehetővé teszik a törlesztőrészek visszafizetésének elhalasztását vagy az összegének csökkentését, főszabály szerint nem tartoznak e szerződésnek e rendelkezés értelmében vett elsődleges tárgyához, tehát nem mentesülnek azok tisztességtelen jellegének értékelése alól.

Az ötödik kérdésre az EUB szerint azt a választ kell adni, hogy a 93/13. irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy valamely fogyasztói hitelmegállapodás azon feltétele, amely lehetővé teszi az érintett fogyasztó számára a hitel havi törlesztőrészeinek további költségek megfizetése ellenében történő elhalasztását vagy átütemezését – még ha nem is biztos, hogy e lehetőséggel a fogyasztó élni fog –, tisztességtelennek minősülhet, különösen akkor, ha e költségek nyilvánvalóan aránytalanok a nyújtott kölcsön összegéhez képest.

3.3. Következtetések a magyar jogra vonatkozóan

A bemutatott döntések alapján egyértelmű az EUB arra vonatkozó gyakorlata, hogy a fogyasztói hitelmegállapodás alapján nem lehet teljes mértékben az adósra áthárítani azokat a költségeket, amelyek kizárólag a hitelező érdekében merülnek fel, anélkül, hogy a hitelező alátámasztaná azt, hogy az ilyen díj vagy költség mögött milyen tényleges szolgáltatás áll.

Az EUB ezen gyakorlata alapján nyilvánította tisztességtelennek a 2. pontban hivatkozott C-810/21-C/813/21. sz. egyesített ügyek alapeljárásában eljáró spanyol bíróság azokat a szerződési feltételeket, amelyek a fogyasztót a közjegyzői, nyilvántartásba vételi és az adminisztratív szolgáltatások költségei viselésére kötelezte. Ugyanerre került sor a C-561/21. sz. ügy alapeljárásában is a kölcsönszerződés azon feltételét illetően, amely a fogyasztókat a szerződés folytán keletkező összes költség viselésére kötelezte. Ennek alapján kötelezte az elsőfokú spanyol bíróság a Banco Santandert, hogy fizesse meg az alapeljárás felpereseinek az általuk közjegyzői díjak, bejegyzési illetékek és kezelési díjak címén fizetett összegeket, valamint az ezen összegek után a kifizetés napjától számított törvényes kamatokat.

A THM-mel kapcsolatban egyrészt azt kell kiemelni, hogy ez a magyar jogszabályok alapján is kötelező tartalmi eleme a fogyasztói hitelmegállapodásoknak.¹⁵

¹⁵ A THM számításával kapcsolatos nehézségekről lásd LAJER ZSOLT: A devizahitelekkel kapcsolatos perek néhány alperesi tapasztalata. In: BODZÁSI BALÁZS (szerk.): *Devizahitelezés Magyaroror-*

Ez elsősorban a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény (a továbbiakban: Fhtv.) rendelkezéseiből következik. Az Fhtv. 16. § (1) bekezdésének 8. pontja alapján a hitelszerződés egyértelműen és tömören tartalmazza a teljes hiteldíjmutatót a hitelszerződés időpontjára vonatkoztatva, annak kiszámításánál figyelembe vett valamennyi feltételével. A 9. pont alapján pedig a hitelszerződésnek a fogyasztó által fizetendő teljes összeget is tartalmaznia kell.

Kérdés azonban, hogy mi a jogkövetkezménye annak, ha a fogyasztói hitelszerződés nem tartalmazza a teljes hiteldíjmutatót. A Ptk. 6:63. § (2) bekezdéséből következően, ha a THM-et a fogyasztói hitelszerződés lényeges tartalmi elemének tekintjük, akkor annak hiányában a szerződés nem jön létre.¹⁶ Ha azonban nem tekintjük lényeges tartalmi elemnek, akkor az Fhtv. 16. § (5) bekezdése szerint kell eljárni. Ennek alapján, ha az e § szerinti tartalmi kellék hiánya a szerződés létrejöttét nem érinti, a hitelező a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint köteles megtéríteni a fogyasztónak a szerződés kellékhányából származó kárát.

A jogkövetkezmény szempontjából az alapvető kérdés tehát az, hogy a THM a fogyasztói kölcsönszerződésnek olyan lényeges tartalmi eleme-e, amely nélkül a szerződés létre sem jön? Bár az Fhtv. 16. § (1) bekezdésének 8. pontja kimondja, hogy a fogyasztói hitelszerződésnek egyértelműen és tömören tartalmaznia kell a teljes hiteldíjmutatót, ebből álláspontunk szerint nem következik, hogy a THM a fogyasztói hitelszerződés létrejöttéhez szükséges lényeges tartalmi elem lenne. A szerződés ugyanis a THM feltüntetésének hiányában is létrejöhét a felek között, ebben az esetben azonban a szerződés a fogyasztó számára ingyenes lesz. Az Fhtv. 16. § (5) bekezdése alapján így ahhoz az értelmezéshez juthatunk el, amely szerint az eredetileg kamatozó kölcsön kamatmentes lesz, de ez magának a szerződésnek a létét nem érinti.

Speciális rendelkezést mondott ki ezzel kapcsolatban a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: rHpt.) 213. § (1) bekezdés b) pontja, amely 2001. január 1-e és 2010. június 10-e között volt hatályban. Ennek alapján semmis az a fogyasztási, lakossági kölcsönszerződés, amelyik nem tartalmazza az éves, százalékban kifejezett teljes hiteldíjmutatót, a hiteldíjmutató számítása során figyelembe nem vett egyéb – esetleges – költségek meghatározását és összegét, vagy ha az ilyen költségek pontosan nem határozhatók meg, az ezekre vonatkozó becslést.

szágon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése. Budapesti Corvinus Egyetem, 2019, 264–266.

¹⁶ A Ptk. 6:63. § (2) bekezdése alapján a szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges és a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges.

Ezt a rendelkezést értelmezte úgy a Kúria 6/2021. számú PJE határozata, hogy az rHpt. 213. § (1) bekezdés b) pontja alapján a fogyasztási, lakossági kölcsönszerződés semmissége csak akkor állapítható meg, ha az egyáltalán nem tartalmazza a THM-et (valamint az annak számítása során figyelembe nem vett egyéb – esetleges – költségek meghatározását és összegét). Önmagában az, hogy a THM-nek a kölcsönszerződésben feltüntetett mértéke téves, a szerződés rHpt. 213. § (1) bekezdés b) pontja szerinti semmisségét nem eredményezi. A valósnál alacsonyabb mértékű THM megjelölése lehet ugyan megtévesztő, de ez nem okozza a szerződés semmisségét, ilyenkor egyéb jogkövetkezmények alkalmazására kerülhet sor. Ha pedig a feltüntetett THM magasabb a valósnál, nem a fogyasztó, hanem a pénzügyi intézmény kerülhet emiatt hátrányos helyzetbe a más pénzügyi intézmények által tett ajánlatokhoz képest, ez pedig a fogyasztó érdekében előírt jogkövetkezmény levonásának eleve nem lehet a hivatkozási alapja. A THM-et feltüntető szerződések esetén a nem valós, vagy nem a jogszabályi előírásoknak megfelelően feltüntetett THM vizsgálatára és jogi következményeinek levonására nem a semmisség, hanem az érvénytelenséget kiváltó megtámadási okok közé tartozó tévedés, megtévesztés alapján kerülhet sor.

A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (vagyis a hatályos Hpt.) nem mond ki a fentivel azonos tartalmú rendelkezést. Ebből következően az Fhtv. 16. § (5) bekezdése az a jogszabályban meghatározott jogkövetkezmény, amelyet a THM hiánya esetén alkalmazni kell. Kiegészítve a Kúria 6/2021. számú PJE határozatával, amely alapján a hibásan, tévesen feltüntetett THM esetén a fogyasztó tévedésre, illetve megtévesztésre hivatkozással megtámadhatja a szerződést. Eredményes megtámadás esetén a bíróság valószínűleg az érintett kölcsönszerződésnek csak a THM-re vonatkozó kikötése érvénytelenségét állapítaná meg, a teljes szerződés érvénytelenségét azonban nem. Hiszen az érvénytelen rész nélkül a szerződés teljesíthető.¹⁷ Ebben az esetben azonban figyelemmel kell lennie a Ptk. 6:89. § (3) bekezdése szerinti egyéves megtámadási határidőre, amelyet a szerződés megkötésétől kell számítani.

Az EUB fentebb bemutatott ítélete alapján kérdés, hogy a magyar jog szerinti ezen jogkövetkezmények – mindenekelőtt a szerződés tévedésre, illetve megtévesztésre alapított megtámadása – megfelel-e a 2008/48. irányelv 23. cikke szerinti követelményeknek.

¹⁷ A Ptk. 6:114. § (2) bekezdése alapján fogyasztói szerződés részbeni érvénytelenség esetén csak akkor dől meg, ha a szerződés az érvénytelen rész nélkül nem teljesíthető.

4. A hitelképesség vizsgálatának elmulasztása

4.1. A C-755/22. sz. ügyben hozott ítélet (2024. január 11.)

Az alapeljárás tényállása szerint egy fogyasztó 50 000 cseh korona (CZK) (kb. 2000 euró) összegű fogyasztói hitelt vett fel a hitelnyújtó pénzügyi vállalkozástól. A kölcsönszerződés megkötését megelőzően a fogyasztó számos információt szolgáltatott a személyes és gazdasági helyzetéről a hitelnyújtónak. Ezt követően visszafizette a hitelt, összesen 85 000 CZK-t (kb. 3500 eurót) törlesztve, amely magában foglalta a hitel járulékos költségeit is. A hitel visszafizetésének időszaka alatt a fogyasztó nem terjesztett elő kifogást az említett szerződéssel szemben. Ezt követően azonban a hitelezővel szembeni követeléseit a fogyasztó az alapeljárás felpelésére, a Nárokuj nevű társaságra engedményezte.

A kérdést előterjesztő cseh bíróság előtt a Nárokuj indított pert az engedményező fogyasztó által kötött kölcsönszerződés semmisségére hivatkozva, azzal az indokkal, hogy a hitelező nem teljesítette a fogyasztó hitelképességének vizsgálatára vonatkozó kötelezettségét. A jogalap nélküli gazdagodásra alapított keresetében a Nárokuj 35 000 CZK összeg megfizetését kérte, amely a fogyasztó által visszafizetett összeg (85 000 CZK) és az említett hitel tőkeösszege (50 000 CZK) különbözétének törvényes késedelmi kamatokkal növelendő összegéből állt.

Az EC Financial Services, az alapeljárás alperese azzal érvelt, hogy a fogyasztó hitelképességét megfelelően értékelték, és hogy egyébként a fogyasztóvédelmi szabályok nem alkalmazhatók, mivel az alapeljárás tárgyát képező követelésnek már nem a fogyasztó, hanem egy gazdasági társaság a kötelezettje.

A kérdést előterjesztő bíróság mindezek alapján elsődlegesen arra várt választ az EUB-tól, hogy a 2008/48. irányelvre tekintettel a hitelező szankcionálható-e abban az esetben, ha a fogyasztó hitelképességének a hitelmegállapodás megkötését megelőző értékelésére vonatkozó kötelezettség megsértése nem járt a fogyasztóra nézve káros következménnyel. E tekintetben e bíróság utal arra, hogy noha egyes nemzeti bíróságok igenlő választ adtak erre a kérdésre, még abban az esetben is, ha a kérdéses kölcsönt teljes egészében és a fogyasztó kifogása nélkül visszafizették, az ezzel ellentétes értelmezés – amely az említett szerződésben részes két fél érdekeinek mérlegelésén alapul, figyelembe véve azt a tényt, hogy a fogyasztó is felelős a saját magatartásáért –, elképzelhetőnek tűnik.

Az eljáró cseh bíróság szerint emellett figyelembe kell venni a jobbiztonság és a jóhiszeműség elvét is, amennyiben a fogyasztó részére hitelt nyújtó hitelezőnek – amely hitelt a fogyasztó ezt követően visszafizetett –, bízni kell abban, hogy a fogyasztó a törlesztések révén teljesítette a szerződéses tartozását. Mivel e fogyasztó

tót semmilyen káros következmény nem érte, nem szükséges kizárólag megelőzési célból szankciót alkalmazni.

Mindezek alapján az eljáró cseh bíróság úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé: „A [2008/48.] irányelvnek aze a célja, hogy a hitelezőt szankcióval sújtsák amiatt, hogy abban az esetben sem értékelte teljeskörűen a fogyasztó hitelképességét, ha a fogyasztó a kölcsönt teljes egészében visszafizette, és a kölcsön visszafizetése során nem emelt kifogást a megállapodással szemben?”

Az EUB ezt a kérdést úgy értelmezte, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2008/48. irányelv 8. és 23. cikkét úgy kelle értelmezni, hogy azokkal ellentétes, hogy amennyiben a hitelező megsértette a fogyasztó hitelképességének értékelésére vonatkozó kötelezettségét, e hitelezőt a nemzeti jognak megfelelően a fogyasztói hitelmegállapodás semmisségével és a megállapodás szerinti kamatköveteléstől való megfosztással szankcionálják, még akkor is, ha e megállapodást a felek teljes egészében teljesítették, és a fogyasztót e mulasztás miatt nem érte káros következmény.

Az EUB válaszában elsődlegesen arra emlékeztet, hogy a 2008/48. irányelv nem sorolja fel kimerítő jelleggel azokat az információkat, amelyek segítségével a hitelezőnek értékelnie kell a fogyasztó hitelképességét. Az irányelv nem határozza meg sem azt, hogy a hitelezőnek milyen módon kell eleget tennie ennek a szerződéskötést megelőző kötelezettségnek, sem pedig a hitelezőt az értékelés eredményétől függően terhelő kötelezettségeket.

Az EUB állandó ítélkezési gyakorlata alapján az azonban megállapítható, hogy a 2008/48. irányelv 8. cikkében a fogyasztó hitelképességének értékelésére vonatkozóan előírt kötelezettség, amennyiben a fogyasztóknak a túlzott eladósodáshoz és fizetéseképtelenséghez kapcsolódó kockázatoktól való megóvására irányul, hozzájárul az említett irányelv céljának megvalósításához. Ezenkívül az EUB több alkalommal megállapította, hogy a 2008/48. irányelv (48) preambulumbekzdésére tekintettel e kötelezettség célja a hitelező felelősségének tudatosítása, valamint a nem hitelképes fogyasztók számára történő hitelnyújtás elkerülése.

Az EUB szerint ebből egyrészt az következik, hogy a fogyasztó hitelképességének a hitelező általi értékelésére vonatkozó kötelezettség arra irányul, hogy megelőzze a túlzott eladósodásnak vagy fizetéseképtelenségnek a fogyasztó hiteltörlesztési képességének és hajlandóságának elégtelen vizsgálatából eredő egyszerű kockázatot. Márpedig a hitelmegállapodás megkötésének a fogyasztó helyzetére gyakorolt ilyen pénzügyi következményei a hitel visszafizetését követően is bekövetkezhetnek. Másrészt a hitelezők felelősségének tudatosítása és a fogyasztóknak történő hitelnyújtás során a felelőtlen gyakorlatok megelőzése alapvetően hozzájárul a fogyasztói hitelek piacának megfelelő működéséhez. Mivel e célok függetlenek az adott

fogyasztó helyzetétől vagy magatartásától, azokat nem érik el pusztán az utóbbi által kötött hitelmegállapodás teljes egészében történő teljesítése révén. Minden más értelmezés elősegítené azt, hogy a hitelező figyelmen kívül hagyja a 2008/48. irányelv 8. cikke szerinti kötelezettségét, és megfoszthatná e rendelkezést a hatékony érvényesülésétől.

Ebből következik, hogy a 2008/48. irányelv 8. cikkének céljaira alapított elemzésből arra lehet következtetni, hogy a fogyasztó hitelképességének a hitelező általi vizsgálatára vonatkozó, e rendelkezésben előírt kötelezettség megsértése nem orvosolható pusztán a hitelmegállapodás teljes egészében történő teljesítésével. Nincs jelentősége annak a ténynek, hogy a fogyasztó a törlesztési időszak alatt nem terjesztett elő kifogást e szerződéssel szemben.

Az EUB szerint az a tény ugyanis, hogy a hitelmegállapodás teljes egészében történő teljesítését követően az abban részes felek már nem hivatkozhatnak az e szerződésből eredő kölcsönös kötelezettségvállalásokra, nem befolyásolja a jogalap nélkül kifizetett összeg visszatérítésére vonatkozó kötelezettségen alapuló olyan követelés fennállását, amely az ezen irányelv 23. cikkében előírtaknak megfelelően szankcionálja a fogyasztó hitelképességének vizsgálatára vonatkozó, az említett irányelv 8. cikkében előírt hitelezői kötelezettség megsértését.

Ebből következik, hogy – a kérdést előterjesztő bíróság által elvégzendő vizsgálatokra figyelemmel – nem ellentétes az arányosság elvével, ha valamely tagállam úgy dönt, hogy a 2008/48. irányelv 8. cikkének átültetését biztosító nemzeti rendelkezések megsértését a hitelmegállapodás semmisségével és a hitelezőt a megállapodás szerinti kamatköveteléstől való megfosztással szankcionálja, még akkor sem, ha a fogyasztót e jogsértés következtében nem érte káros következmény.

A fenti indokokra tekintettel az EUB szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/48. irányelv 8. és 23. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az, hogy amennyiben a hitelező megsértette a fogyasztó hitelképességének értékelésére vonatkozó kötelezettségét, e hitelezőt a nemzeti jognak megfelelően a fogyasztói hitelmegállapodás semmisségével és a megállapodás szerinti kamatkövetelésétől való megfosztással szankcionálják, még akkor sem, ha e megállapodást a felek teljes egészében teljesítették, és a fogyasztót e jogsértés miatt nem érte káros következmény.

4.2. Következtetések a magyar jogra vonatkozóan

A magyar jogban a fogyasztói hitelszerződésekkel kapcsolatban a hitelfelvevő hitelképességének vizsgálatáról egyrészt az Fhtv. 14. §-a, másrészt pedig a 361/2009. (XII. 30.) Korm. rendelet rendelkezik. Egyik jogszabály sem szól azonban arról,

hogy mi a jogkövetkezménye annak, ha a hitelező ennek a kötelezettségének nem, vagy nem megfelelően tesz eleget. Az Fhtv. 14. § (4) bekezdése csupán annyit rögzít, hogy a hitelszerződés megkötését követően a hitelező nem mondhatja fel a hitelszerződést azzal az indokkal, hogy a hitelképesség vizsgálata nem volt megfelelő vagy a fogyasztó által közölt adatok hiányosak voltak. A hitelképesség vizsgálata elmulasztásának jogkövetkezményeiről a 2008/48/EK sem rendelkezik.

Hitelnyújtási tilalom mindenestre sem a kötelezettség hitelező általi elmulasztásából, sem pedig az adós hitelképességének a hiányából nem következik. Így ennek a kötelezettségnek a hitelező általi elmulasztása sem a fogyasztóval kötött hitel-, illetve kölcsönszerződés létrejöttére, sem annak érvényességére nem hat ki. Amennyiben a hitelező eleget tett a hitelképesség vizsgálatára vonatkozó kötelezettségének és ennek során azt állapította meg, hogy az adós nem hitelképes, erről a tényről tájékoztatnia kell az adóst. Ennek alapján tehát egy felvilágosítási kötelezettséget a hitelező terhére meg lehet állapítani. Kérdés, hogy ha a hitelező ennek a felvilágosítási kötelezettségének nem tesz eleget és az adós utóbb fizetési késedelemben esik, akkor ez alapot adhat-e kármegosztásra.

Mindebből az a következtetés vonható le, hogy ha a hitelező az adós hitelképességének vizsgálatára vonatkozó kötelezettségének nem vagy nem megfelelően tesz eleget, akkor jogkövetkezményként a hatályos magyar jog alapján csak a kártérítés jöhet szóba, a kontraktuális felelősség szabályai szerint.

Egy további kérdés, hogy ezt a jogkövetkezményt az EUB olyannak értékelné-e, mint amely megfelel a 2008/48. irányelv 23. cikkében írt követelményeknek? Az idézett cikk szerint ugyanis a tagállamoknak meg kell állapítaniuk az ezen irányelv alapján elfogadott nemzeti rendelkezések megszegése esetén alkalmazandó szankciókra vonatkozó szabályokat, és minden szükséges intézkedést meghoznak azok végrehajtásának biztosítására. Az előírt szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük.

Amennyiben azonban a kártérítési jogkövetkezmény nem tenne eleget a fenti irányelvi követelményeknek, akkor az EUB bemutatott ítélete alapján a magyar jogalkotónak is ennél szigorúbb szankciót kellene megállapítania.

Mindazonáltal az EUB fenti ügyben hozott ítélete álláspontunk szerint több szempontból is problematikus. Indokolatlanul súlyos ugyanis a semmisségi szankció, főként olyan esetben, amikor az adós teljes mértékben visszafizette a kölcsönösszeget és annak járulékait, amelynek következtében a szerződés – a szerződésszerű teljesítéssel – megszűnt, az adós pedig ezt megelőzően semmilyen érvénytelenségi okra nem hivatkozott. Az ilyen módon megszűnt szerződésnek a semmissé nyilvánítása nagyobb mértékben sérti a jogbiztonság követelményét, mint amilyen mértékben hozzájárul a 2008/48. irányelv általi tényleges visszatart-

tó erő eléréséhez. Ezt egy megfelelő összegű felügyeleti bírság, illetve kártérítés hatékonyabban szolgálhatná, miközben a már megszűnt szerződés teljesítéséhez és a megszűnés előtti érvényességéhez kapcsolódó joghatások sem válnának kérdésessé.

5. Összefoglalás

Az Európai Bíróság döntései a fogyasztóvédelmi magánjogi irányelvek megszületése óta határozottan fogyasztóbarátnak mondhatóak. Önmagában ezzel természetesen nem is lenne probléma. A most bemutatott ítéletek alapján azonban egy olyan ítélkezési gyakorlat bontakozik ki, amely amellett, hogy teljes mértékben felülírja a tagállamok magánjogi szabályozását, felborítja a tagállami jogok belső koherenciáját, már-már irreális mértékben a fogyasztó védelmére helyezi a hangsúlyt – bármi áron. Kérdés, hogy rendelkezik-e erre vonatkozó hatáskörrel az Európai Unió Bírósága?

A fogyasztóvédelmi magánjog szabályai nyilvánvalóan szükségesek, hiszen a fogyasztó hátrányosabb helyzetben van, mint a vele szerződő vállalkozás és ehhez kapcsolódóan alul is informált a megkötendő szerződés hatásait illetően. A bemutatott ítéletek közül azonban a C-755/22. sz. ügy alapeljárásában a kérdést feltevő cseh bíróság is felveti, hogy arra a tényre is figyelemmel kell lenni, hogy a fogyasztó is felelős a saját magatartásáért (11. pont). Különösen ez utóbbi ügyben hozott EUB-döntés alapján merül fel az a kérdés, hogy indokolt-e biztosítani a fogyasztó számára azt a lehetőséget, hogy az általa történt szerződésszerű teljesítést követően hivatkozhatson a vele kötött kölcsönszerződés semmisségre, arra hivatkozással, hogy a hitelező egy olyan – szerződéskötést megelőző – kötelezettségének nem tett eleget, amelynek elmulasztásából kifolyólag az adóst semmiféle hátrány vagy kár nem érte.

Abstract

OVERVIEW OF RECENT EUROPEAN COURT OF JUSTICE RULINGS ON CONSUMER
CREDIT AGREEMENTS

The regulation of consumer credit agreements is one of the most detailed and longest-standing areas of private consumer law in the European Union. Given that Directive 2023/2225 on consumer credit agreements was adopted on 18 October 2023, it is of great importance to be aware of the case law of the Court of Justice of the European Union based on the existing directives. To a considerable extent, the Court of Justice overrules the private law of the Member States, creating solutions that are completely alien to them.

The paper presents the most important Court decisions of the last year and draws conclusions for Hungarian law.

Keywords: *consumer credit agreements; start of the limitation period; total credit index; creditworthiness test; nullity of a loan agreement; consumer's right to reimbursement.*